

Fältarbeten på Sollerön

Intresset för Dalarna och Sollerön bland folklivsforskare är av gammalt datum. Artur Hazelius, Nordiska museets och Skansens grundare, besökte Sollerön 1876 dvs. för jämt 100 år sedan. Efter honom följde i början av seklet en rad folklivsforskare bl. a. vår mest kände på området, professorn Sigurd Erixon. Han skrev i Nordiska museets årsbok, *Fataburen* 1918: ”Den upplösning av tusenåriga traditioner, som sålunda pågår, afklipper för varje dag möjligheterna till vetenskaplig utforskning av vårt folks utbildningshistoria. För kulturhistorien finns då inget val: ett empiriskt undersökningsarbete ute bland folket måste bedrivas på alla de punkter, där vår kunskap brister, och påskyndas i den mån den gamla traditionskulturen närmar sig sin undergång.”

Sigurd Erixon och hans medarbetare arkitekten Bruno Kjellström arbetade på Sollerön 1915. De kartlade delar av Gruddbo och dokumenterade bebyggelse och bostadsskick genom fotografering. Fotografierna förvaras nu i Nordiska museets arkiv. Även senare, 1926—1928, kom andra medarbetare till ön för undersökningar av bl. a. dräktskick, textilier och båtbyggeri. ” Ingen annan provins inom vår kulturkrets är på en gång så ålderdomlig, intressant och mångskiftande, såväl ur kultur- och natursynpunkt” har Erixon sagt om Dalarna i ett annat sammanhang.

Inom Nordiska museet hade man länge önskat göra en systematisk byundersökning i Ovensiljansområdet. I januari 1937 företog därför Gösta Berg, senare professor och chef för Nordiska museet och Skansen och Johan Granlund, också han senare professor, en resa för att undersöka vilken by som skulle vara lämpligast. Mycket tack vare de tidigare undersökningarna, fotografierna i museets arkiv och de bilder som tagits av Karl Lärka, föll valet på Gruddbo. Fältarbetet genomfördes sommaren 1937. Mats Rehnberg — som i sin tur efter-

trätt John Granlund som professor — vistades våren 1937 på Sollerön och förberedde då sommarens arbete. Han gjorde intervjuer med solleröbor och försåg Nordiska museet med ett stort material. Även om intresset huvudsakligen koncentrerades på Gruddbo by insamlades åtskilligt också från andra delar av ön. Gruddbo fick ju också ge namnet åt den bekanta boken om byundersökningen.

Gruddboboken recenserades i de stora stockholmstidningarna. (Dagens Nyheter 15.7.1938 av Bertil Boëthius, Social Demokraten 5.8.1938 av Lars Levander och Stockholms-Tidningen 13.9.1938 av Gunnar Mascoll Silfverstolpe). De tre recensenterna var eniga om att boken var ett betydande verk.

Silfverstolpe skrev: ”Gruddbo på Sollerön är ju inte precis någon lättläst lektyr, lämpad för nattygsbordet, men den som bekvämar sig att tränga in i de breda och detaljrika framställningarna får verkligen lön för mödan. Han får veta allt väsentligt — och kanske litet däröver — om en ytterst intressant samfundsbildning i det gamla Allmoge-Sverige och hans fantasi fångas av lagbundenheten och den jämna rytmen i ett levande som under århundraden titt sig tämligen likartat. . . . Gruddbo på Sollerön Är monument över en egenartad, åldrig kultur, som nu gått eller går sin upplösning till mötes och att det monumentet blivit rest har vår kulturhistoria skäl att notera med största tacksamhet”. Gruddboboken har blivit en klassiker.

Uppteckningar och fotografier från Sollerön, som insamlats genom årens lopp, har också legat till grund för en av Nordiska museets permanenta utställningar nämligen ”By, gård och arbete”. Utställningen, som återinvigdes hösten 1976, presenterar bl. a. tre byar från skilda kulturområden i Sverige: Veberöd i Skåne, Kila i Östergötland och Gruddbo. En stor modell av Gruddbo finns utställd och man får med hjälp av text och bild följa en bondes arbetsår vid mitten av 1800-talet — ett år som präglades av flyttningarna mellan fåbodarna på fastlandet och ön.

Gruddbo och Sollerön har således kommit att bli ett begrepp för alla folklivsforskare. Tanken på att försöka se hur Gruddbo eller Sollerön såg ut 1976 jämfört med det samhälle som beskrevs i ”Gruddbo på Sollerön” var således mycket naturlig. I april 1976 kom därför en grupp om 18 studerande i folklivsforskning eller etno-

logi, som ämnet numera kallas, till Sollerön. Utbildningen vid institutionen består huvudsakligen av teoretiska moment men under andra terminen finns vissa praktiska inslag bl. a. en fältarbetsövning.

Vårt besök var således inriktat på att ge de studerande en inblick i hur man samlar in information genom intervjuer och samtal "på fältet". Besöket hade alltså två syften, dels ville vi jämföra det gamla Gruddbo med det som framträder i boken, dels ville vi lära nästa generation etnologer praktiskt arbete. När det gäller jämförelsen måste vi dock komma ihåg att det vi jämför är inte Gruddbo 1937 och Gruddbo 1976 utan snarare är det dagens samhälle och det samhälle som fanns för ungefär 100 år sedan. De personer som intervjuades 1937 berättade nämligen om sin ungdomstid på 1800-talet och kanske ännu tidigare. Vid våra intervjuer kunde vi konstatera att mycket levat kvar ända fram i vår tid, exempelvis fäbodväsendet. Andra företeelser, som nu försvunnit, blev levandegjorda på ett sätt som en lärobok aldrig kan göra genom att vi fick händelserna skildrade för oss av personer som själva upplevt dem.

Kersti Jobs-Björklöf

Tidigare har bristen på undervisning i praktiska frågor runt ett fältarbets genomförande känts besvärande för studenter i etnologi. Det är viktigt att under nära handledning och tillsammans med andra få pröva på hur det är att arbeta som etnolog ute i ett samhälle och att sammanställa ett material. På så sätt får man en mängd annars rätt svårköpta erfarenheter på ett effektivt och inspirerande sätt. Det är erfarenheter som senare vid eget materialinsamlande och uppsatsskrivande är ovärderliga. Därför möttes resan till Sollerön av en stor entusiasm och förväntan från de deltagande studenternas sida.

Hemma i Stockholm förbereddes Sollerövistelsen genom litteraturläsande och genom att prof. Mats Rehnberg föreläste om 1937:års Gruddbunderökning och berättade om sina erfarenheter från sitt arbete på ön. Syftet med vår resa blev, förutom att lära oss fältarbete, att ta reda på så mycket som möjligt om livet på Sollerön idag och jämföra det med resultaten från den tidigare stora undersökningen.

Fyllda av denna intention anlände vi till Sollerön. Arbetet lades upp på så sätt att vi i grupper om 2—3 studenter besökte och intervjuade varsin familj under flera dagar. Några grupper kom också att göra kompletterande intervjuer med andra ortsbor, för att belysa någon fråga gruppen funnit intressant. Vi upptäckte snabbt att det fanns massor av spännande frågeställningar och vid våra kvällsdiskussioner framkom flera trådar värda att spinna vidare på, t. ex. fäbodlivets förändring under 1900-talet, folkrörelsernas utveckling på Sollerön, kyrkbåtsbyggande, textila traditioner m. m. Men då vår tid var mycket begränsad fanns tyvärr inte utrymme till ett mer ingående studium av dessa speciella frågor.

Intervjuarna handlade istället om allt möjligt, från familjestruktur till fäbodlar, från brödbak till folkrörelser, från folkdräkter till samhällsservice. För oss var det ett mycket bra sätt att lära känna en ort och dess levnadsförhållanden, och vi fick, en kanske något splittrad, men ändå helhetsbild av Sollerön. Även om vi inte kom fram till några bestämda slutledningar och redovisningsbara resultat gav oss veckan på Sollerön ovärderliga kunskaper om och förståelse för livet och utvecklingen i ett landsortssamhälle.

Förutom det rena intervjuarbetet fick vi möjlighet att delta i en mängd mer eller mindre vardagliga händelser på ön. Vi fick vara

med om vårens tunnbrödsbak, bevista auktion i Sollerö Missionshus, spela bingo, en grupp var med om ”sin” gårds slakt och en annan besökte kyrkokörens repetition. Genom den välvilja flera ortsbör visade oss fick hela gruppen besöka en fäbod och en kväll åt vi sötost och klabba, vilket var en säregen upplevelse för oss. En dag besöktes kyrkoarkivet och vi fick inblick i hur ett sådant fungerar och vad som finns där.

Det var en mycket innehållsrik vecka för 18 etnologstudenter och det enda beklagliga var att den gick alldeles för fort.

Karin Lindvall

Tack!

Vi togs generöst emot i många solleröhem. Ett fältarbete kan aldrig genomföras utan hjälp av intresserade ortsbör. Stöd och hjälp fick vi överhövan. Det är med glädje vi minns dagarna på Sollerön.

K J-B